

**Bachelor leraar voortgezet onderwijs
tweede graad Godsdienst (deeltijd)
Cursus Godsdienst Onderwijs (CGO)**

*Verslag van de uitgebreide opleidingsbeoordeling
18 december 2017*

 Dit document laat zich het beste dubbelzijdig afdrukken.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Colofon	7
Inleiding	8
1. Beoogde leerresultaten	10
2. Programma: oriëntatie.....	12
3. Programma: inhoud	14
4. Programma: leeromgeving	16
5. Instroom.....	18
6. Personeel	19
7. Voorzieningen	21
8. Begeleiding.....	22
9. Kwaliteitszorg.....	23
10. Toetsing	25
11. Gerealiseerde leerresultaten.....	27
Bijlagen	29
Bijlage 1 Visitatiepanel	30
Bijlage 2 Programma visitatie	31
Bijlage 3 Beoogde leerresultaten.....	32
Bijlage 4 Programmaoverzicht.....	33
Bijlage 5 Bestudeerde documenten.....	39

Samenvatting

Op 18 december 2017 is de bacheloropleiding leraar voortgezet onderwijs tweede graad Godsdienst (deeltijd) gevisiteerd door een visitatiecommissie van AeQui. Het totaaloordeel van het panel is **voldoende**.

De opleiding leraar voortgezet onderwijs 2^e graad Godsdienst kenmerkt zich als een deeltijdopleiding met een uitgesproken levensbeschouwelijk profiel. Dit profiel verbindt zowel studenten als docenten in de opleiding. Het theologisch gedeelte van de opleiding is veeleer cognitief, waar het pedagogisch deel juist praktisch is. Beide elementen worden in de opleiding echter ook nadrukkelijk met elkaar verbonden.

Beoogde leerresultaten (standaard 1)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gevoerde gesprekken en de onderliggende documentatie de beoogde leerresultaten voor de opleiding als **voldoende**. De opleiding leidt op tot startbekwaam tweedegraads docent voor het vak godsdienst/levensbeschouwing.

Voor de opleiding is een profiel op bachelor-niveau geformuleerd waar eindkwalificaties van zijn afgeleid. Uitgangspunt daarbij is de landelijke *kennisbasis godsdienst/levensbeschouwing voor de opleidingen tot docent godsdienstonderwijs/levensbeschouwing*. Daarnaast zijn de kennisinhouden van het *Programma eindtermen voor het vak godsdienst in het reformatorisch onderwijs meegenomen, voorzover deze niet staan in de landelijke kennisbasis*. De algemene, niet-godsdienstgebonden lerarencompetenties zijn afkomstig van de *Stichting Beroepsbekwaamheid Leraren (SBL)*. Van de landelijke kennisbasis verschijnt binnenkort een herziene versie en van de SBL-competenties is kort geleden een geactualiseerde versie verschenen.

Internationale oriëntatie komt naar voren in de aandacht voor andere godsdiensten en buitenlandse literatuur. Het contact met het werkveld is goed en aansluiting zoeken bij wensen van het werkveld staat aantoonbaar hoog op de agenda van de opleiding.

Programma: oriëntatie (standaard 2)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de oriëntatie van het programma als **voldoende**. De opleiding is actueel en op bachelor-niveau. De Dublin descriptors zijn herleidbaar in alle jaren in het curriculum verwerkt en de onderzoeksleerlijn is stevig ingebed. Studenten maken tijdig kennis met het doen van onderzoek en alles wat daarbij komt kijken. De onderzoekopdrachten zijn beroepsgerelateerd. De degelijke beroepsvoorbereiding komt naar voren in de duidelijk stijgende lijn in de moeilijkheidsgraad: van het werken met individuele leerlingen via het

werken met kleine groepjes leerlingen naar het werken met klassen en ook van een oriënterende en observerende werkwijze naar een participerende en uitvoerende werkwijze.

Programma: inhoud (standaard 3)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de inhoud van het programma als **voldoende**. Het curriculum dekt de eindkwalificaties van de landelijke kennisbasis voor theologie-opleidingen, de eindkwalificaties van het reformatorisch onderwijs en de landelijke lerarencompetenties. De programmaonderdelen vormen tezamen een samenhangend programma. De opleiding heeft bovendien een aantal maatregelen getroffen om die samenhang voor studenten nog beter inzichtelijk te maken.

Programma: leeromgeving (standaard 4)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de leeromgeving van het programma als **voldoende**. Het didactisch concept en de gekozen werkvormen sluiten goed aan bij de behoeften van de studenten. De gepersonaliseerde leerweg komt vooral goed naar voren in de stages. Studenten hebben daar in grote mate regie over.

Voor studenten die tijdens de opleiding van gedachten veranderen, biedt CGO voldoende mogelijkheden om, zonder studiepuntenverlies, over te stappen op een ander programma. De vrije keuzeruimte binnen de opleiding zelf is beperkt.

Studenten vinden het programma zwaar. Dit lijkt hen echter eerder te motiveren dan te ontmoedigen. De hechte gemeenschap van studenten en docenten binnen deze kleinschalige opleiding speelt daarbij waarschijnlijk een grote rol.

Instroom (standaard 5)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de

instroom als **voldoende**. De opleiding voldoet aan de wettelijke eisen voor instroom. Voor belangstellenden die minimaal 21 jaar zijn en niet aan de vooropleidingseisen voldoen, biedt CGO een toelatingsexamen aan. Voor studenten met een beperking zijn aanpassingen op maat mogelijk. Ook na toelating zijn er nog mogelijkheden voor extra ondersteuning voor studenten die daar behoefte aan hebben.

Personeel (standaard 6)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie het personeel als **voldoende**. De commissie stelt vast dat er een degelijk personeelsbeleid gevoerd wordt en dat de opleiding beschikt over zeer bevlogen en betrokken docenten, waarvoor studenten veel waardering hebben. Er zijn voldoende (bij)scholingsmogelijkheden voor de docenten en hun functioneren wordt proactief gemonitord.

De werkdruk voor docenten is hoog, maar dit lijkt eerder tot extra motivatie onder docenten te leiden dan tot uitval.

Voorzieningen (standaard 7)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de voorzieningen als **voldoende**. CGO huurt de onderwijslocatie en bijbehorende onderwijsfaciliteiten in bij Driestar Hogeschool. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van andere locaties voor specifieke activiteiten. Alle locaties zijn adequaat toegerust voor de functie waarvoor zij worden gebruikt.

Begeleiding (standaard 8)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de begeleiding als **voldoende**. De opleiding heeft de begeleiding van studenten goed georganiseerd. De lijnen tussen studenten en hun begeleiders zijn kort en CGO houdt voldoende zicht op hetgeen zich tijdens de Driestar-stages afspeelt. Bij het secretariaat zijn verbeteringen doorgevoerd in de dienstverlening die aantoonbaar tot een hogere studenttevredenheid hebben geleid.

De studiegids die rechtstreeks via de website te downloaden is, bevat zeer veel praktische en inhoudelijke informatie.

Kwaliteitszorg (standaard 9)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de

kwaliteitszorg als **voldoende**. Het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding is degelijk en effectief en heeft aantoonbaar geleid tot een breed gedragen kwaliteitszorgcultuur. Er is aandacht voor de kwaliteit van het onderwijs, de kwaliteit van de toetsing en de kwaliteit van de eindproducten. Daartoe worden uiteenlopende, adequate middelen ingezet, worden alle stakeholders betrokken en wordt het doorlopen van de gehele kwaliteitscyclus goed gemonitord.

De commissie heeft er bewondering voor dat een kleinschalige opleiding als deze erin slaagt zo'n degelijk kwaliteitszorgsysteem te ontwikkelen en er aantoonbaar een breed gedragen kwaliteitszorgcultuur mee bevordert.

Het systeem van toetsevaluaties onder studenten zou mogelijk studentvriendelijker vormgegeven kunnen worden, met name het tijdstip waarop dit gebeurt.

Toetsing (standaard 10)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de toetsing als **voldoende**. De toetsen zijn valide, de bijbehorende beoordelingsrichtlijnen maken dat de toetsresultaten betrouwbaar zijn, voor studenten is inzichtelijk waarop zij getoetst worden en de examencommissie voert haar wettelijke taak naar behoren uit. De opleiding werkt systematisch aan toetskwaliteit(verbetering).

Gerealiseerde leerresultaten (standaard 11)

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de gerealiseerde leerresultaten als **voldoende**. De LiO-stage en de scriptie geven goed inzicht in het gerealiseerde eindniveau van studenten. De opleiding heeft zich ingespannen het niveau van de scripties te verhogen en is daarin geslaagd. De scripties zijn van voldoende kwaliteit; het gebruik van literatuur is beter geworden, de indeling van de scripties is beter, het bevragen van stakeholders is nuttig, de scripties zijn methodologisch beter geworden en de beoordelingen van de scripties zijn nu ook beter onderbouwd.

De aansluiting op het werkveld van het reformato-ri- sch onderwijs is goed. Zowel alumni als de scholen waar zij terecht komen zijn tevreden over de bagage die de opleiding heeft meegegeven.

Aanbevelingen

De commissie beveelt aan om, op het moment dat er nieuwe docenten aangetrokken gaan worden, opnieuw naar het personeelsplan te kijken, met speciale aandacht voor de werkdruk onder docenten.

De commissie meent dat er veel van studenten gevraagd wordt en raadt aan om te onderzoeken of het mogelijk is sommige toetsen, toetsonderdelen of

opdrachten te beperken of te laten vervallen zonder dat dat afbreuk doet aan het toetsmatig volledig afdekken van alle competenties.

Er is volgens de commissie nog doorontwikkeling mogelijk in de scripties, op het gebied van samenhang en integratie tussen theoretisch kader en empirie.

De beoordelingen per standaard zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Standaard	Beoordeling
1. Beoogde leerresultaten	Voldoende
2. Oriëntatie van het programma	Voldoende
3. Inhoud van het programma	Voldoende
4. Leeromgeving van het programma	Voldoende
5. Instroom	Voldoende
6. Personeel	Voldoende
7. Materiële voorzieningen	Voldoende
8. Begeleiding	Voldoende
9. Kwaliteitszorg, kwaliteitscultuur en ontwikkeling	Voldoende
10 Toetsing	Voldoende
11 Gerealiseerde leerresultaten	Voldoende
Eindbeoordeling	Voldoende

Alle standaarden van het NVAO-beoordelingskader 2016 zijn positief beoordeeld (voldoende) en op die grond geeft de visitatiecommissie een positief advies inzake accreditatie van de bacheloropleiding leraar voortgezet onderwijs tweede graad Godsdienst van Cursus Godsdienstonderwijs.

Namens de visitatiecommissie,

Utrecht, april 2018

drs. R.R. (Raoul) van Aalst
Voorzitter

drs. B.E. (Barbara) Roemers
Secretaris

Colofon

Instelling en opleiding

Instelling	Stichting Cursus Godsdienstonderwijs, uitgaande van de Gereformeerde Gemeenten te Rotterdam
Status instelling	Rechtspersoon voor hoger onderwijs
Bestuurlijk verantwoordelijke	Dhr. Willem van der Wilt (directeur)
Postadres	Paradijsselpark 21, 2904 PA, Capelle aan den IJssel
Resultaat Instellingstoets Kwaliteitszorg	n.v.t.
Opleiding	Bacheloropleiding leraar voortgezet onderwijs 2 ^e graad Godsdienst
Oriëntatie	Hbo
Niveau	Bachelor
Studiepunten	240 EC
Leslocatie(s)	Driestar Hogeschool, Burg. Jamessingel 2, 2803 PD, Gouda
Variant	Deeltijd
ISAT-code Croho	35441

Visitatiecommissie

De visitatiecommissie (zie ook bijlage 1) bestond uit:

drs. R.R. (Raoul) van Aalst, voorzitter
 prof. dr. W. (Wim) van Vlastuin, werkveld- en domeindeskundige
 drs. T.D. (Taco) Visser, werkveld- en domeindeskundige
 G.J.J.S. (Gauthier) de Bekker, studentlid
 drs. B.E. (Barbara) Roemers, secretaris

Het panel is vooraf voorgelegd aan de NVAO; de NVAO heeft ingestemd met de samenstelling.

De visitatie is uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van
 AeQui VBI
 Vlindersingel 220
 3544 VM Utrecht
 (030) 87 820 87
 www.AeQui.nl

Inleiding

De Stichting Cursus Godsdienstonderwijs uitgaande van de Gereformeerde Gemeenten te Rotterdam (vanaf nu CGO) is een instelling voor godsdienstonderwijs waarin trouw aan Schrift en belijdenis centraal staan, in aansluiting op het reformatorische gedachtengoed. CGO is een deeltijdopleider van bescheiden omvang. Deze bescheiden omvang en de gedeelde normen en waarden vormen de basis voor een vruchtbaar leerklimaat met aandacht voor het individu.

De instelling

CGO biedt uiteenlopende “toerustingscursussen” aan op het gebied van Bijbelkunde, dogmatiek, ethiek, kerkgeschiedenis, Bijbelse oudheidkunde, sekten en stromingen, kerkelijke oriëntatie, apologetiek, opvoeding, Israël, evangelisatie, reformatie etc. Naast deze cursussen biedt CGO ook een volledige, geaccrediteerde hbo-opleiding aan in samenwerking met Driestar Hogeschool te Gouda: de tweedegraads opleiding tot leraar godsdienst (vanaf nu GL-opleiding) voor het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Ook biedt CGO de opleiding tot (kerkelijk) pastoraal werker (PW-opleiding) aan. Deze opleiding is niet door de NVAO geaccrediteerd, maar biedt wel aansluiting op een verkort programma (kopjaar) bij een geaccrediteerde bacheloropleiding PW elders.

Binnen de hbo-opleiding theologie biedt CGO ook nog een algemene variant aan voor degenen die wel geïnteresseerd zijn in theologie, maar geen beroepsgerichte opleiding willen volgen. Deze studenten volgen het basisprogramma theologie, tezamen met de GL- en de PW-studenten. Tot slot biedt CGO een programma aan om Grieks en Hebreeuws te leren. Dit rapport heeft alleen betrekking op de GL-bacheloropleiding, die CGO tezamen met Driestar Hogeschool verzorgt.

De opleiding

De bacheloropleiding GL is een vierjarige onbekostigde deeltijdopleiding (240 EC) die zich richt op een specifieke doelgroep: doopleden en belijdende leden van de Gereformeerde Gemeenten. De doelstelling van de opleiding is startbekwame tweedegraads godsdienstleraren af te leveren. Alumni mogen de titel *Bachelor of Education in Theology* voeren.

In de GL-opleiding staat een goede aansluiting op de *Landelijke kennisbasis godsdienst levensbeschouwing voor de opleidingen tot docent godsdienstonderwijs/levensbeschouwing* voorop. Tevens sluit de opleiding aan op het *Programma eindtermen voor het vak godsdienst in het reformatorisch onderwijs*

en richt de opleiding zich bij haar studenten op de ontwikkeling van de competenties zoals die zijn vastgesteld door de *Stichting Beroepsbekwaamheid Leraren*.

Vorige visitatie(s)

In maart 2014 is de GL-opleiding gevisiteerd conform NVAO-kader 2010. De opleiding kreeg toen een onvoldoende op standaard 16 (= toetsing en gerealiseerd eindniveau). De NVAO verzocht daarop om een herstelplan op deze standaard en vroeg tevens om verbetervoorstellen met betrekking tot standaard 1 (beoogde eindkwalificaties) en standaard 3 (inhoud programma). Na goedkeuring van het herstelplan, heeft AeQui VBI in februari van 2016 de opleiding opnieuw gevisiteerd en positief aan de NVAO geadviseerd. Dat advies is overgenomen en de opleiding is daarmee tot oktober 2020 geaccrediteerd.

Door de invoering van clustervisitaties, komt de visitatie van 2017 relatief vroeg voor deze opleiding. De visitatiecommissie heeft zich daarom hoofdzakelijk gericht op recente ontwikkelingen, voortbordurend op de visitatie van 2016.

In 2016 oordeelde de visitatiecommissie dat er over de hele linie veel verbeterd was. De opleiding bleek voortvarend te werk gegaan te zijn met het uitvoeren van het verbeterplan, in het bijzonder op de borging van toetskwaliteit. Ook de eindwerken waren allemaal van voldoende kwaliteit. Binnen het opleidingsprofiel was focus aangebracht en had aandacht voor het wereldwijde perspectief zijn beslag gevonden in de profilering en in het onderwijs. Studenten bleken zich kritisch te kunnen verhouden tot dit wereldwijde perspectief. De eindkwalificaties van het vak Godsdienst in reformatorisch onderwijs bleken nu duidelijk gekoppeld te zijn aan programmaonderdelen. Ook met het inbedden van onderzoeksvaardigheden in het onderwijs bleken flinke stappen gezet te zijn.

Aanbevelingen van de commissie in 2016 betroffen de toetsing; er was nog ruimte voor wat meer diversiteit in toetsvormen, een betere balans in cognitieve

ve niveaus van de toetsen en een betere toetsing van onderzoeksvaardigheden. Ook had de commissie nog enkele aanbevelingen om de kwaliteit van de scripties verder te verhogen. De commissie merkte op dat de onderzoeken nu beter afgebakend werden dan voorheen en dat de onderzoeksmethodologie en de koppeling met de beroepspraktijk verbeterd waren.

De visitatie

CGO heeft aan AeQui VBI opdracht gegeven onderhavige visitatie uit te voeren. Hiertoe heeft AeQui een onafhankelijk en ter zake kundige commissie samengesteld. De voorzitter en één van de deskundigen maakten ook deel uit van de commissie die de beoordeling in 2016 uitvoerde.

Met vertegenwoordigers van de opleiding heeft een voorbereidend gesprek plaatsgevonden. In dat gesprek is het programma en de invulling van de gesprekken en gesprekspartners vastgesteld.

CGO heeft voorafgaand aan het visitatiebezoek een aankondiging verspreid voor het geplande open spreekuur. Er is geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

De visitatiecommissie heeft alle afstudeerscripties beoordeeld die in 2016 (8 scripties) en in 2017 (4 scripties) door studenten zijn geproduceerd. De resultaten van die beoordeling zijn input geweest voor de gesprekken met de opleiding.

De commissie heeft zich verdiept in het cluster waar deze opleiding deel van uitmaakt. Dit is met de voltallige commissie gedaan, tijdens het voorbereidend overleg, en afsluitend bij de oordeelsvorming. De hiertoe benodigde kennis was aanwezig binnen de commissie.

De commissie heeft de beoordeling in onafhankelijkheid uitgevoerd volgens het vastgestelde programma (zie bijlage 2). Aan het einde van de visitatie is de opleiding in kennis gesteld van de bevindingen en conclusies van de commissie. Een separaat ontwikkelgesprek met de opleiding is ingepland.

Deze rapportage betreft de bevindingen van de visitatie van 18 december 2017 en is in concept toegestuurd aan de opleiding in maart 2018. De reacties van de opleiding zijn verwerkt in deze definitieve rapportage.

1. Beoogde leerresultaten

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gevoerde gesprekken en de onderliggende documentatie de beoogde leerresultaten voor de opleiding als **voldoende**. De opleiding leidt op tot startbekwaam tweedegraads docent voor het vak godsdienst/levensbeschouwing.

Voor de opleiding is een profiel op hbo-niveau geformuleerd waar eindkwalificaties van zijn afgeleid. Het betreft de landelijke *kennisbasis godsdienst/levensbeschouwing voor de opleidingen tot docent godsdienstonderwijs/levensbeschouwing* in aansluiting op het *Programma eindtermen voor het vak godsdienst in het reformato-ri-sch onderwijs*. De algemene, niet-godsdienstgebonden lerarencompetenties zijn afkomstig van de *Stichting Beroepsbekwaamheid Leraren* (SBL). Van de landelijke kennisbasis verschijnt binnenkort een herziene versie en van de SBL-competenties is kort geleden een geactualiseerde versie verschenen. De nadruk ligt op godsdienstgerelateerde kennisontwikkeling, maar dit gaat niet ten koste van het leggen van de verbinding met de praktijk; binnen het profiel is voldoende oog voor de pedagogisch-didactische ontwikkeling van de kandidaat.

Internationale oriëntatie komt naar voren in de aandacht voor andere godsdiensten en buitenlandse literatuur. Hiermee is het wereldwijde perspectief voldoende ingebed. Het contact met het werkveld is goed en aansluiting zoeken bij wensen van het werkveld staat aantoonbaar hoog op de agenda van de opleiding.

Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Beroepsprofiel

De opleiding leidt op tot startbekwaam tweedegraads docent voor het vak godsdienst/levensbeschouwing.

De opleiding baseert zich op de degelijke kennisbasis met betrekking tot de Bijbel en theologie: Landelijke *kennisbasis godsdienst/levensbeschouwing voor de opleidingen tot docent godsdienstonderwijs/levensbeschouwing*, vastgesteld door het landelijk overlegorgaan theologische opleidingen. Daarbij sluit de opleiding aan op het reformato-ri-sch gedachtengoed, te weten het *Programma eindtermen voor het vak godsdienst in het reformato-ri-sch onderwijs*, zoals vastgesteld binnen het Besturenoverleg voor de scholen voor reformato-ri-sch voortgezet onderwijs.

De algemene, niet-godsdienstgebonden competenties waarover een leraar moet beschikken, zijn de competenties zoals de *Stichting Beroepsbekwaamheid Leraren* die hanteert.

Afstemming beroepenveld

Afstemming met het beroepenveld vindt allereerst plaats via het Besturenoverleg voor de reformato-ri-sche scholen voor voortgezet onderwijs (BORVO). Hierin participeren het Calvin College, Driestar College, Van Lodenstein College en enkele andere scholen voor voortgezet onderwijs. De gezamenlijke godsdienst secties van genoemde reformato-ri-sche scholen hebben een programma van eindtermen opgesteld onder leiding van genoemd gremium. Docenten werkzaam binnen genoemde scholen en docenten vanuit de CGO participeren in dit overleg. Tevens vindt afstemming plaats via het landelijk opleidingsoverleg Theologie (LOOTH), waarin alle instellingen die een bachelor theologie aanbieden, participeren. Hierin participeert ook CGO actief. (Andere opleidingen die deelnemen aan dit overleg zijn de Christelijke Hogeschool Ede, Christelijke Hogeschool Windesheim, Fontys Hogeschool Theologie Levensbeschouwing, InHolland, Viaa en de Islamitische Universiteit Rotterdam.)

Actueel

De landelijke kennisbasis wordt op dit moment herzien en is vrijwel gereed. CGO zal hierbij aansluiten. De SBL-competenties zijn kort geleden (augustus 2017) vernieuwd. Ook hierbij zal CGO blijvend aansluiting zoeken.

Bachelor-niveau

De opleiding heeft het bachelor-niveau expliciet gemaakt aan de hand van de Dublin descriptoren voor de bachelor.

Overwegingen

De commissie stelt vast dat CGO een duidelijk en herkenbaar profiel hanteert. De inhoudelijke theoretische theologische kennisbasis is gebaseerd op de landelijke kennisbasis in combinatie met eindtermen voor het vak godsdienst in het reformatorisch onderwijs. Dit bepaalt de identiteit van de opleiding en maakt dat de opleiding zich duidelijk profileert ten opzichte van andere bachelor-opleidingen tot godsdienstleraar.

Voor de praktische voorbereiding op het beroep, het werken met leerlingen in het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs, worden de algemeen gangbare, erkende SBL-competenties gehanteerd. Zowel voor de landelijke kennisbasis als voor de SBL-competenties geldt dat er actualisatie

plaatsvindt of recent heeft plaatsgevonden. CGO zal ook daar weer op aansluiten.

Binnen het profiel is tevens voldoende aandacht voor het bredere, wereldwijde perspectief middels buitenlandse literatuur en aandacht voor wereldgodsdiensten. Dat stelt studenten in staat zich kritisch te verhouden tot vergelijkbaar dan wel ander gedachtengoed.

Via het landelijk overleg van theologie-opleidingen (LOOTH), bilateraal overleg met de lerarenopleidingen van Driestar hogeschool, en afstemming met het Besturenoverleg van de reformatorische scholen voor voortgezet onderwijs en mbo is CGO nauw betrokken bij de ontwikkelingen in de sector, waardoor aansluiting van de GL-opleiding daarop gewaarborgd blijft.

Het bachelor-niveau heeft de opleiding overtuigend expliciet gemaakt aan de hand van de 5 Dublin descriptoren.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

2. Programma: oriëntatie

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de oriëntatie van het programma als **voldoende**. De opleiding is actueel en op bachelor-niveau. De Dublin descriptoren zijn herleidbaar in alle jaren in het curriculum verwerkt en de onderzoeksleerlijn is stevig ingebed. Studenten maken tijdig kennis met het doen van onderzoek en alles wat daarbij komt kijken. De onderzoeksopdrachten zijn beroepsgerelateerd. De degelijke beroepsvoorbereiding komt naar voren in de duidelijk stijgende lijn in de moeilijkheidsgraad: van het werken met individuele leerlingen via het werken met kleine groepjes leerlingen naar het werken met klassen en ook van een oriënterende en observerende werkwijze naar een participerende en uitvoerende werkwijze.

Programma: oriëntatie

Standaard 2: Het programma maakt het mogelijk om passende professionele onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

Bevindingen

Actueel

De opleiding sluit aan op de landelijke kennisbasis, de eindtermen voor reformatorisch onderwijs en de SBL-competenties. Dit jaar is de landelijke kennisbasis herzien en ook de SBL-competenties worden geactualiseerd. De opleiding volgt de ontwikkelingen op de voet, o.a. door te participeren in het landelijk overleg voor opleidingen theologie, bilateraal overleg met de opleidingsmanager van de lerarenopleidingen van Driestar hogeschool en afstemming met het besturenoverlegoverleg van de reformatorische scholen van voortgezet onderwijs en mbo. Het komend cursusjaar zal de opleiding het curriculum waar nodig aanpassen aan de recente wijzigingen.

Dublin descriptoren

De opleiding heeft de Dublin descriptoren expliciet gekoppeld aan de programmaonderdelen.

Voor het verwerven van kennis en inzicht (Dd 1) verdiepen studenten zich in standaardhandboeken, inclusief buitenlandse literatuur.

Het toepassen van kennis en inzicht (Dd 2) komt in de gehele opleiding aan bod: reeds in de colleges wordt gestart met het voorbereiden op de beroepspraktijk. Veel aandacht voor de beroepspraktijk is er in de pedagogieklessen, de vakdidactieklessen en de intervisiebijeenkomsten. In de stages is de aandacht voor de beroepspraktijk nog nadrukkelijker aanwezig. De stages bevatten opdrachten die gekoppeld zijn aan de thema's van jaar 1 tot en met jaar 3. Ze worden uitgevoerd op de stageplaats. Aanvankelijk

met individuele leerlingen, dan met kleine groepjes en uiteindelijk met een volwaardige klas van 19 leerlingen. De opdrachten zijn in eerste instantie gericht op oriënteren en observeren en verschuiven geleidelijk naar het "echte werk": participeren en uitvoeren. Ook oordeelsvorming (Dd 3) komt in de gehele opleiding verspreid aan bod, met name bij Bijbelse exegeze, ethiek, godsdienstpedagogiek en wereldgodsdiensten. Ook tijdens de praktijkcolleges wordt geoefend met het verzamelen en interpreteren van gegevens om vervolgens een oordeel te vormen. En tijdens de colleges van Driestar hogeschool moeten studenten groepsopdrachten maken waarbij ze aan de hand van een casus een oordeel moeten vormen. Tot slot speelt oordeelsvorming een belangrijke rol bij het schrijven van de scriptie.

Communicatie (Dd 4) zit eveneens in de gehele opleiding verweven, o.a. door de diverse werkvormen (vertelling, klassengesprek, discussie, denken-delen-uitwisselen etc.) die gehanteerd worden. Vooral bij presentaties, bij de lessen die studenten geven tijdens hun stages en bij intervisie speelt training in communicatie een belangrijke rol.

Aan leervaardigheden (Dd 5) besteedt de opleiding onder andere aandacht door nabesprekingen van lessen, intervisiebijeenkomsten en reflectieopdrachten bij godsdienstpedagogiek. Bovendien houden studenten bij het programma dat Driestar hogeschool hen aanbiedt een portfolio bij en voor vakdidactiek, die de CGO zelf verzorgt, en een logboek.

Beroepscompetenties

Studenten bereiden zich gedurende de gehele opleiding voor op het beroep. De eerste drie jaar van hun studie volgen ze pedagogisch-didactisch onderwijs bij Driestar, met daaraan gekoppelde praktijkopdrachten. Ze werken ook aan hun SBL-competenties bij de vakken Godsdienstpedagogiek en Vakdidac-

tiek, tijdens de lessen die zij geven (aan individuele leerlingen en later aan kleine groepjes leerlingen), tijdens de opdrachten die ze uitvoeren gedurende de stages en tijdens de intervisies. Aan het eind van jaar 3 toont de student (aan de hand van zijn portfolio) aan LiO-startbekwaam te zijn. In het vierde jaar doet de student de LiO-stage van CGO, de finale proeve van bekwaamheid. Hierin laat de student zien godsdienstles te kunnen geven aan een klas van 19 leerlingen.

De opleiding beschikt tevens over een werkveldcommissie die nauw betrokken wordt bij het onderwijs om de ontwikkeling van de beroepsvaardigheden van de studenten optimaal te waarborgen. De werkveldcommissie wordt betrokken bij de ontwikkeling van het curriculum en bij de beoordeling van studentproducten en leerprocessen. Leden van de werkveldcommissie bezoeken ook eenmaal per jaar een collegeavond. De bezochte colleges worden geëvalueerd.

Onderzoeksvaardigheden

De afgelopen jaren heeft de opleiding werk gemaakt van het verstevigen van de onderzoeksleerlijn in het curriculum. In de gehele opleiding verspreid moeten studenten uiteenlopende kleine onderzoeksopdrachten uitvoeren bij verschillende vakken. Hierin wordt geoefend met hoofd- en deelvragen formuleren, literatuur zoeken, bronnen beoordelen, bronnen correct gebruiken en vermelden (APA-richtlijnen), vragenlijsten opstellen, gegevens interpreteren en verwerken. In het derdejaars CGO-vak Methodologie wordt, in aanloop naar het afstudeeronderzoek, nog eens extra aandacht besteed aan het opstellen van hoofd- en deelvragen, aan de juiste vragen stellen en aan het interpreteren en verwerken van gegevens. In het vierde jaar doet de student vervolgens het afstudeeronderzoek voor zijn scriptie. Zelfstandig of aangesloten bij de CGO-onderzoeksgroep.

In 2014 heeft de opleiding verdere verbetermaatregelen getroffen: de aansluiting op de onderzoeksleerlijn van Driestar is verbeterd bij de vakken WSB, Godsdienstpedagogiek en Ethiek. Daarnaast zijn studenten nu verplicht minimaal één presentatie van

de CGO-onderzoeksgroep bij te wonen. Daarin wordt aandacht besteed aan het opzetten van een onderzoek, het gebruiken van onderzoeksmethoden en het interpreteren van gegevens. De reflectie op deze presentatie dienen de studenten in te leveren bij het vak Methodologie. Ook moeten studenten in voorbereiding op hun eigen scriptieonderzoek een scriptie van een andere student lezen en daarop reflecteren. Tot slot heeft de opleiding interne scholing voor docenten georganiseerd op onderzoeksvaardigheden.

Overwegingen

De commissie heeft vast kunnen stellen dat de opleiding actueel is en op bachelor-niveau. De Dublin descriptoren zijn herleidbaar in alle jaren in het curriculum verwerkt en de onderzoeksleerlijn is stevig ingebed. De commissie heeft bewondering voor de inspanning die de opleiding hiertoe geleverd heeft en waardering voor het resultaat. Studenten maken tijdig kennis met het doen van onderzoek en alles wat daarbij komt kijken en komen goed beslagen ten ijs op het moment dat ze aan hun afstudeeronderzoek beginnen.

De commissie stelde in de gesprekken eveneens vast dat de onderzoeksopdrachten beroepsgerelateerd zijn. De opleiding heeft op dit punt de laatste jaren flinke stappen gemaakt, aldus de commissie. De beroepsvoorbereiding komt ook op andere punten goed aan bod in het curriculum.

De commissie ziet een duidelijk stijgende lijn in de moeilijkheidsgraad: van het werken met individuele leerlingen via het werken met kleine groepjes naar het werken met voltallige klassen en ook van oriënteren en observeren naar participeren en uitvoeren.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

3. Programma: inhoud

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de inhoud van het programma als **voldoende**. Het curriculum dekt de eindkwalificaties van de landelijke kennisbasis voor theologie-opleidingen, de eindkwalificaties van het reformatorisch onderwijs en de landelijke lerarencompetenties. De programmaonderdelen vormen tezamen een samenhangend programma. De opleiding heeft bovendien een aantal maatregelen getroffen om die samenhang voor studenten nog beter inzichtelijk te maken.

Programma: inhoud

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

Programma dekt de eindkwalificaties

Het vierjarige programma heeft een voor hbo-lerarenopleidingen gangbare opbouw: het eerste jaar is een kennismakingsjaar waarin de stages oriënterend van aard zijn. In het tweede en derde jaar vindt verdieping plaats en wordt meer zelfstandigheid van de student verwacht, ook in de stages. In het laatste jaar toont de student aan LiO-bekwaam te zijn, doet zijn LiO-stage, voert een afstudeeronderzoek uit en schrijft een scriptie.

CGO biedt de GL-opleiding aan in samenwerking met Driestar Educatief. Driestar verzorgt het algemene pedagogisch-didactische deel, inclusief de stages van jaar 1, 2 en 3. (De studenten volgen dit onderwijs tezamen met studenten die tweedegraads leraar worden in een ander vak dan godsdienst, bijvoorbeeld Geschiedenis, Engels, of Nederlands.) Bij Driestar werken de studenten aan het verwerven van de SBL-competenties. Vakken die zij daartoe volgen, zijn: Op weg naar docentschap, Relatie en gezag, Leeromgeving en organisatie, Ontwikkeling en uniciteit en Verantwoordelijkheid en relatie. Verder verzorgt Driestar onderwijs in ICT en begeleiding bij het bijhouden van het Portfolio.

CGO verzorgt de theoretische, vakinhoudelijke vorming, de LiO-stage en het afstudeertraject. Bij CGO werken de studenten aan de competenties zoals verwoord in de landelijke kennisbasis van theologie-opleidingen en maken zij zich de materie eigen die vastgelegd is in het curriculum van de reformatorische scholen voor voortgezet onderwijs. Vakken die de studenten daartoe volgen, zijn Inleiding in de Theologie, Oude Testament, Nieuwe Testament, Hermeneutiek, Dogmatiek, Ethiek, Kerkgeschiedenis,

Wereldgodsdiensten, Sekten en stromingen (WSB), Godsdienst, Cultuur en Zending (GCZ), Praktische theologie, Apologetiek, Godsdienstsociologie en Filosofie. In de laatste twee jaar komen daar nog Godsdienstpedagogiek, de LiO-stage, Intervisie, Methodologie, de scriptie en een keuzevak bij.

Het vak Vakdidactiek, eveneens verzorgd door CGO, zit door de gehele opleiding verweven, in alle vier de jaren.

Samenhang

Curriculumtechnisch vertoont het programma een duidelijke samenhang. De rode draad in het curriculum wordt gevormd door de vakken die in alle jaren aan bod komen, te weten het vak Vakdidactiek enerzijds en een aantal theologievakken anderzijds. De SBL-vakken van Driestar en de theoretische theologievakken van CGO komen samen in de laatste twee jaren van het curriculum, in het vak Godsdienstpedagogiek.

Daarnaast organiseert CGO jaarlijks een zogeheten "samenhangavond" om de samenhang tussen vakken in beeld te brengen. Deze avonden zijn bedoeld om studenten te helpen een meer integraal beeld te krijgen van de verschillende vakken die zij volgen.

Tijdens de stages vindt integratie plaats tussen de theoretische en praktische vakken. Ook worden er tijdens de collegeavonden stevast twee modules tegelijk aangeboden om het beeld van de onderlinge samenhang daartussen te benadrukken.

Uit de enquêtes die afgenomen worden en uit het gesprek dat de commissie met de studenten voerde, kwam echter naar voren dat de samenhang niet altijd voor iedereen even duidelijk is. Overigens merken sommige studenten in dit verband op meer waarde te hechten aan de (theologische) inhoud van het CGO-programma.

De opleiding heeft reeds verbetermaatregelen getroffen op de samenhang van het curriculum. Voor het vak Vakdidactiek is vorig jaar een nieuwe docent benoemd die het programma van Vakdidactiek heeft

herzien en daarbij sterk rekening heeft gehouden met de inhoud van het pedagogisch-didactische programma van Driestar. Ook is er een nieuw overleg in het leven geroepen: sinds het collegejaar 2016-2017 overlegt de directeur van CGO ieder jaar met degene die verantwoordelijk is voor het pedagogisch-didactische programma van Driestar en met de docenten Vakdidactiek en Pedagogiek.

Overwegingen

De commissie stelt vast dat de inhoud van het programma de studenten in staat stelt de beoogde leerresultaten te realiseren. Alle competenties behorend bij de landelijke kennisbasis, het programma van eindtermen van reformatorisch onderwijs en de SBL-competenties zijn adequaat vertaald naar leer-

doelen en daarop gebaseerde programmaonderdelen.

Het ontbreken van duidelijk gedefinieerde leerlijnen lijkt de studenten soms te belemmeren in het zien van het grotere geheel. Misschien is het alsnog het overwegen waard om naast de onderzoeksleerlijn die wel duidelijk gedefinieerd is, nog enkele andere leerlijnen duidelijk(er) te definiëren, opdat de samenhang, die er volgens de commissie wel is, beter inzichtelijk wordt voor studenten.

De samenhangavonden zijn nuttig. Mogelijk bieden de verdere reeds getroffen verbetermaatregelen (de benoeming van de nieuwe docent voor Vakdidactiek, het herziene programma voor Vakdidactiek en het jaarlijkse overleg) voldoende overzicht.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

4. Programma: leeromgeving

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de leeromgeving van het programma als **voldoende**. Het didactisch concept en de gekozen werkvormen sluiten goed aan bij de behoeften van de studenten. De gepersonaliseerde leerweg komt vooral goed naar voren in de stages. Studenten hebben daar in grote mate regie over.

Voor studenten die tijdens de opleiding van gedachten veranderen, biedt CGO voldoende mogelijkheden om, zonder studiepuntenverlies, over te stappen op een ander programma. De vrije keuzeruimte binnen de opleiding zelf is beperkt. De commissie heeft daar met het oog op het doel van de opleiding begrip voor, maar juicht het toe dat de opleiding zich de komende jaren gaat toeleggen op een meer flexibele leerweg.

Studenten vinden het programma zwaar. Dit lijkt hen echter eerder te motiveren dan te ontmoedigen. De hechte gemeenschap van studenten en docenten binnen deze kleinschalige opleiding speelt daarbij waarschijnlijk een grote rol.

Programma: leeromgeving

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

Didactisch concept

De vormgeving van het programma is afgestemd op de behoeften van de doelgroep: de meeste studenten hebben reeds een baan en/of een gezin. Zij geven er de voorkeur aan veel zelfstandig te studeren, tijd- en plaatsafhankelijk. Het contactonderwijsprogramma is daarop afgestemd. Studenten volgen doorgaans onderwijs op dinsdag (van 17:00 tot 22:00) en op woensdag (van 19:00 tot 22:00).

Binnen de opleiding worden veel verschillende werkvormen gebruikt, afgestemd op de te realiseren leerresultaten. Voorbeelden van gehanteerde werkvormen zijn presentatie, klassengesprek, onderwijsleergesprek, stille borddiscussie, vragencarroussel, interview, rollenspel en reflectieoefeningen. Daarnaast worden er ook nog regelmatig “klassieke colleges” gegeven, voornamelijk voor de theoretische theologievakken. Studenten geven aan deze afwisseling prettig te vinden en het onderwijs als activerend te ervaren.

Een digitale leeromgeving speelt, voor zover aanwezig, geen rol van betekenis. Studenten geven niet aan dit als een gemis te ervaren.

Studentgecentreerd

De opleiding spant zich in goed aan te sluiten op de behoeften van de studenten. Allereerst met de gekozen werkvormen. Er wordt een mix van werkvoor-

men aangeboden, opdat er voor iedere student wat wils is.

CGO biedt naast de GL-opleiding ook andere opleidingen aan en maakt het mogelijk voor studenten om tijdens de GL-opleiding nog over te stappen naar de opleiding voor pastoraal werker of naar de algemene, niet-beroepsgerichte variant.

Uit het gesprek met de studenten kwam naar voren dat er tijdens Vakdidactiek, Godsdienstpedagogiek, praktijkopdrachten, stages, intervisiebijeenkomsten en colleges veel ruimte is voor individuele inbreng van studenten. Juist van hun onderlinge diversiteit gaat een inspirerende en motiverende werking uit, zo geven zij aan.

Vooraf tijdens de stages heeft de student in grote mate regie over zijn leerproces. De student formuleert (onder begeleiding) zijn eigen leerpunten. Binnen het programma wordt gezorgd voor stage op maat. Studenten met meer onderwijservaring kunnen dat bijvoorbeeld verzilveren bij hun LiO-stage. De opleiding laat dit goed afstemmen tussen de student en de stagecoach en stagementor.

Ook voor andere onderdelen van het programma zijn vrijstellingen mogelijk. Studenten kunnen een vrijstellingsverzoek indienen. De examencommissie behandelt de vrijstellingsverzoeken.

In het programma is (beperkte) ruimte voor vrij te kiezen onderdelen: er kan een keuzevak gevolgd worden voor 3 EC en er is een vrije ruimte van 2 EC.

Voor studenten die niet direct toelaatbaar zijn (zie ook standaard 5) of om andere redenen behoefte hebben aan extra scholing, biedt CGO onderwijs aan voor het ontwikkelen van studie- en taalvaardigheden.

Op de visitatiedag komt naar voren dat de opleiding de ambitie heeft om een slag te maken in het flexibiliseren van het onderwijs (gepersonaliseerd leren), in aansluiting op de landelijke trend in het hoger onderwijs. De commissie juicht dit toe.

Studeerbaarheid

Studenten doen gemiddeld 5 tot 6 jaar over de opleiding. Studenten geven aan hun sociale leven tijdens de opleiding even op een lager pitje te moeten zetten. Er moet veel stof bestudeerd worden, de onderzoeksopdrachten kosten veel tijd en de twee lange collegeavonden zijn inspirerend, maar ook zwaar. Een van de studenten geeft aan ouderschapsverlof en studieverlof opgenomen te hebben om de opleiding te kunnen volgen.

Overwegingen

Het didactisch concept sluit goed aan op de behoeften van de studenten. CGO maakt het mogelijk een volwaardige bachelor-opleiding te volgen naast een leven met baan en/of gezin. Ook de gekozen mix van werkvormen sluit goed aan op de uiteenlopende behoeften van de doelgroep.

De gepersonaliseerde leerweg komt vooral goed naar voren in de stages. Studenten hebben daar een grote mate van regie over.

Ook voor studenten die tijdens de opleiding van gedachten veranderen, biedt CGO mogelijkheden om het reeds geleerde te verzilveren op een andere manier; er zijn verschillende andere opleidingsprogramma's waarnaar de student kan overstappen.

De keuzeruimte binnen de opleiding zelf is beperkt. De commissie heeft daar begrip voor; een goede aansluiting op de drie gekozen kaders (de landelijke kennisbasis, het reformatorisch onderwijs en de wettelijk vastgestelde lerarencompetenties) laat zich moeilijk verenigen met veel ruimte voor vrije keuzeonderdelen.

Studenten geven aan het programma zwaar te vinden. Het valt de commissie echter op dat zij zich daar niet over beklagen. Het beeld dat bij de commissie is ontstaan, is eerder dat zij daar juist voldoening uit halen en extra trots (mogen) zijn als ze de eindstreep halen. De *community* van studenten en docenten speelt daarbij waarschijnlijk een belangrijke rol. Alle docenten en studenten kennen elkaar. De kleinschaligheid van de opleiding maakt dat zwakkere studenten niet van de radar verdwijnen.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

5. Instroom

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de instroom als **voldoende**. De opleiding voldoet aan de wettelijke eisen voor instroom. Voor belangstellenden die minimaal 21 jaar zijn en niet aan de vooropleidingseisen voldoen, biedt CGO een toelatingsexamen aan. Voor studenten met een beperking zijn aanpassingen op maat mogelijk. Ook na toelating zijn er nog mogelijkheden voor extra ondersteuning voor studenten die daar behoefte aan hebben.

Instroom

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

Diversiteit

De opleiding heeft een herkenbaar en uitgesproken profiel. Toch blijkt de motivatie van de instromende studenten nog best divers. Uit het gesprek met de studenten kwam naar voren dat de ene student voor CGO kiest vanwege de goede aansluiting op de school waar hij reeds werkzaam is, terwijl een andere student aangeeft vooral voor CGO te kiezen vanwege het degelijke onderwijs waar CGO bekend om staat. Een derde student geeft aan voor de opleiding gekozen te hebben in het kader van zijn persoonlijke ontwikkeling.

Toelaatbaar

Studenten zijn, net als bij andere hbo-opleidingen, wettelijk toelaatbaar indien zij beschikken over een mbo4-, havo-, vwo-, hbo- of wo-diploma.

21+

Studenten die niet aan de vooropleidingseisen voldoen, maar wel minimaal 21 jaar oud zijn, komen in aanmerking voor een toelatingsexamen. Deze toets bestaat uit drie onderdelen: een toets Nederlands, een geschiktheidsonderzoek voor het onderwijs en een vaktoets. Dit heeft de opleiding ondergebracht bij Driestar Educatief.

Studeren met een beperking

CGO voert sinds 2012 actief beleid voor studenten met een beperking. In de studiegids is een aparte paragraaf over het studeren met een beperking opgenomen. Studenten kunnen hun beperking aan-

geven bij inschrijving en een gesprek met een studieleider aanvragen om de mogelijkheden te bespreken. Er kunnen persoonlijke hulpmiddelen aangevraagd worden en de examencommissie kan ondersteuning bieden bij het aanpassen van de toetsing.

Studievaardigheden en Nederlands

Instromende studenten die moeite hebben met studeren of met de Nederlandse taal, kunnen aanvullend onderwijs volgen binnen CGO. CGO biedt extra ondersteuning voor het ontwikkelen van studievaardigheden en voor het verbeteren van de kennis van de Nederlandse taal.

Overwegingen

De opleiding voldoet aan de wettelijke eisen voor instroom. Voor belangstellenden die minimaal 21 jaar zijn en niet aan de vooropleidingseisen voldoen, biedt CGO een toelatingsexamen aan. Ook na toelating zijn er nog mogelijkheden voor extra ondersteuning voor studenten die daar behoefte aan hebben. CGO spant zich in om het volgen van de opleiding ook mogelijk te maken voor studenten met een beperking.

Uit het gesprek met studenten en alumni leidde de commissie af dat algemeen bekend is dat de opleiding zwaar is en dat een hoge mate van zelfstandigheid verwacht wordt. Aankomende studenten weten goed waar ze aan beginnen en wat hen te wachten staat.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

6. Personeel

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie het personeel als **voldoende**. De commissie stelt vast dat er een degelijk personeelsbeleid gevoerd wordt en dat de opleiding beschikt over zeer bevoegen en betrokken docenten, waarvoor studenten veel waardering hebben. Er zijn voldoende (bij)scholingsmogelijkheden voor de docenten en hun functioneren wordt proactief gevolgd.

De werkdruk voor docenten is hoog, maar dit lijkt eerder tot extra motivatie onder docenten te leiden dan tot uitval. Desondanks beveelt de commissie aan om, op het moment dat er nieuwe docenten aangetrokken gaan worden, opnieuw naar het personeelsplan te kijken, met speciale aandacht voor de werkdruk onder docenten.

Personeel

Standaard 6: Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Bevindingen

Kwaliteit

Aan het personeelsbeleid zoals CGO dat voert ligt het *Personeelsplan CGO 2013-2018* ten grondslag. Hierin zijn benoemingseisen, de werving- en selectieprocedure, deskundigheidsbevordering en het systeem van functionerings- en beoordelingsgesprekken uitgewerkt.

De criteria waaraan docenten moeten voldoen, zijn helder en eenduidig beschreven. Hun identiteit moet passen bij de reformatorische grondslag van de opleiding, ze moeten beschikken over een eerstegraads bevoegdheid of een master-titel om theoretische vakken te mogen geven en over een tweedegraads bevoegdheid om praktijkvakken te mogen geven. Voorts moeten ze minimaal vijf jaar ervaring hebben opgedaan in de beroepspraktijk.

Het huidige docentencorps telt 10 docenten. Zij zijn alle tien universitair opgeleid. Sommigen van hen hebben twee masteropleidingen gevolgd. Eén van hen is gepromoveerd en één is bezig met een promotieonderzoek. Ook hebben alle docenten ruime ervaring in de beroepspraktijk. In het huidige docententeam is ervaring met lesgeven in vo, mbo, hbo en wo vertegenwoordigd.

Wat van docenten verwacht wordt, is vastgelegd in de *Instructie docenten*. In deze uitgebreide instructie staan zowel praktische als inhoudelijke regels en richtlijnen.

Het functioneren van docenten wordt intensief gevolgd, inclusief bijbehorende verslaglegging: na een lesbezoek van de directeur volgt een beoordelingsformulier en een verslag. Na een lesbezoek van een

collega volgt eveneens een verslag en een gesprek. Van een functioneringsgesprek wordt ook een verslag gemaakt en tot slot houdt de docent zelf een bekwaamheidsdossier bij.

Ook studenten spelen een rol in het monitoren van de kwaliteit van docenten. Zij kunnen hun feedback geven via de vragenlijsten en de module-evaluaties. Studenten beoordelen hun docenten over het algemeen goed.

Kwantiteit

Het huidige docententeam telt tien docenten met uiteenlopende aanstellingsomvang. Uitval binnen het team wordt opgevangen door roosteraanpassingen en door vervangende docenten in te schakelen. Docenten geven aan een hoge werkdruk te ervaren.

Overwegingen

De commissie stelt vast dat er een degelijk personeelsbeleid gevoerd wordt. De commissie constateert dat het docententeam bestaat uit bevoegen en betrokken docenten, die hun vakkennis goed bijhouden en verdiepen. De afgelopen jaren heeft CGO bovendien veel aandacht besteed aan docentprofessionalisering. Docenten zijn bijgeschoold op het gebied van onderwijs geven in onderzoeksvaardigheden en op het gebied van werken met toetsmatrijzen en toetsen. Tijdens het gesprek met het opleidingsmanagement komt naar voren dat de opleiding voornemens is om BKE- en SKE-scholing van docenten structureel in te bedden. In het afgelopen jaar hebben alle docenten al een driedaagse BKE-cursus van het Cito gevolgd en twee docenten zijn op het moment van de visitatie al gestart bezig met het behalen van het BKE- certificaat.

Studenten spreken lovend over hun docenten. Ze leren veel van hen en hebben bewondering voor hun

werklust. Studenten geven wel aan te vermoeden dat de werkdruk voor docenten hoog is en in het gesprek dat de commissie met de docenten voert, wordt dit beeld bevestigd. De commissie merkt daarbij op - net als bij de zwaarte van het onderwijsprogramma voor studenten - dat dit eerder een uitdaging lijkt te zijn die omarmd wordt en motiveerend werkt, dan dat het leidt tot uitval onder docenten. Desondanks beveelt de commissie aan om, op het moment dat er nieuwe docenten aangetrokken

gaan worden (enkele docenten bereiken binnen afzienbare tijd de pensioengerechtigde leeftijd), opnieuw naar het personeelsplan te kijken, met speciale aandacht voor de werkdruk onder docenten.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

7. Voorzieningen

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de voorzieningen als **voldoende**. CGO huurt de onderwijslocatie en bijbehorende onderwijsfaciliteiten in bij Driestar Hogeschool. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van andere locaties voor het raadplegen van vakliteratuur (bij de GG-predikantenopleiding te Rotterdam), voor het organiseren van thema-avonden en diploma-uitreikingen (in het GG-kerkgebouw te Gouda) en voor vergaderingen (in het Kerkelijk Bureau te Woerden). Alle locaties zijn adequaat toegerust voor de functie waarvoor zij worden gebruikt.

Voorzieningen

Standaard 7: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

Driestar Hogeschool te Gouda

CGO beschikt niet over een eigen onderwijslocatie. CGO huurt daarom locatie en onderwijsfaciliteiten in bij Driestar Hogeschool te Gouda. Driestar beschikt over een modern onderwijsgebouw met goede digitale voorzieningen en een uitgebreide mediatheek. Er is voldoende parkeergelegenheid en studenten die rechtstreeks uit hun werk komen, kunnen gebruik maken van de uitgebreide catering.

Sinds 2013 worden alle colleges hier verzorgd. (Daarvoor werd voor een deel van de colleges gebruik gemaakt van het gebouw van Driestar College. Met de oplevering van de nieuwe vleugel aan het gebouw van de hogeschool, werd het mogelijk om alle colleges in het gebouw van de hogeschool te laten verzorgen.)

GG-predikantenopleiding te Rotterdam

Alle studenten kunnen gebruik maken van de uitgebreide theologiebibliotheek van de GG-predikantenopleiding in Rotterdam.

GG-kerkgebouw te Gouda

Voor thema-avonden en diploma-uitreikingen wordt het kerkgebouw van de GG te Gouda gebruikt.

Kerkelijk Bureau te Woerden

Voor bestuurs- en docentenvergadering wordt het Kerkelijk Bureau te Woerden gebruikt.

Evaluatie

De kwaliteit van de huisvesting wordt iedere drie jaar geëvalueerd tijdens de functioneringsgesprekken met docenten en via de vragenlijsten voor studenten. Dit is voor het laatst in collegejaar 2015/2016 gebeurd en dat heeft geen verbeterpunten opgeleverd.

Overwegingen

De commissie heeft de vergaderlocatie in Woerden bezocht; hier vond de opleidingsvisitatie plaats. De ruimte was daarvoor geschikt en daarmee tevens geschikt voor vergaderingen. De commissie is daarnaast bekend met de andere locaties in Rotterdam en Gouda.

De commissie herkent het oordeel van studenten, docenten en het opleidingsmanagement, die allen aangegeven tevreden te zijn over de huisvesting.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

8. Begeleiding

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de begeleiding als **voldoende**. De opleiding heeft de begeleiding van studenten goed georganiseerd. De lijnen tussen studenten en hun begeleiders zijn kort en CGO houdt voldoende zicht op hetgeen zich tijdens de Driestar-stages afspeelt. Bij het secretariaat zijn verbeteringen doorgevoerd in de dienstverlening die aantoonbaar tot een hogere studenttevredenheid hebben geleid. De studiegids die rechtstreeks via de website te downloaden is, bevat zeer veel praktische en inhoudelijke informatie.

Begeleiding

Standaard 8: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoeften van studenten.

Bevindingen

Studie- en stagebegeleiding

De opleiding voorziet, naast de begeleiding van de vakdeskundige en didactisch goed onderlegde docenten (zie standaard 6), in studiebegeleiding door de inzet van mentoren, stagecoaches, stagementoren, een studieleider en medewerkers van het secretariaat. Iedere student krijgt aan het begin van zijn studie een mentor toegewezen die hem gedurende de gehele studie ter zijde staat. Ook kan de student met vragen terecht bij de studieleider (bijvoorbeeld over het BSA). De CGO-stagecoach begeleidt en beoordeelt de student gedurende zijn stages en de stagementor begeleidt en beoordeelt de student op de stageplek.

De stagebegeleiding van jaar 4 (LiO-stage) is belegd bij CGO, de stagebegeleiding van jaar 1 tot en met jaar 3 wordt verzorgd door Driestar hogeschool. De CGO-mentor monitort het verloop van deze stages wel in de gesprekken die hij met de student voert om een compleet beeld te krijgen van het verloop van de studie.

Ook het secretariaat speelt een belangrijke rol in het studiebegeleidingsproces. Coördinatie en controle van de begeleiding is hier belegd.

Informatievoorziening

De opleiding publiceert uitgebreide informatie over de studie: via de website kunnen geïnteresseerden de gedetailleerde studiegids downloaden, die zowel praktische als inhoudelijke informatie bevat. De praktische informatie betreft toelating, inschrijving, studeren met een beperking (zie verder standaard 5), studeren vanuit het buitenland, rooster, klachtenprocedures, vakantieperiodes, aanvragen van

vrijstellingen, etc. De inhoudelijke informatie betreft het doel van de opleiding, het beroep waarvoor wordt opgeleid, de indeling van de opleiding (inclusief een overzicht van de vakken, EC's en een toelichting op de stages), keuzevakken, afstuderen etc.

Aanvullende informatie, vooral betrekking hebbend op regels en richtlijnen, kunnen studenten vinden in de OER. Ook kunnen studenten contact leggen met de studieleider of het secretariaat.

De opleiding inventariseert structureel hoe de studenten de informatievoorziening ervaren. Hieruit komt naar voren dat de informatievoorziening voldoende tot goed bevonden wordt (scores variëren van 3,2 tot en met 5,0) en dat Driestar hogeschool hierin iets hoger gewaardeerd wordt dan CGO.

Overwegingen

De commissie stelt vast dat de opleiding de begeleiding van studenten goed georganiseerd heeft en ook zicht heeft op hetgeen zich tijdens de stages afspeelt die begeleid worden door Driestar hogeschool. De lijnen tussen studenten en hun begeleiders zijn kort. Tijdens het gesprek met de studenten kwam bovendien naar voren dat er bij het secretariaat recent veel verbeterd is. Studenten krijgen sneller antwoord op hun vragen dan voorheen en waarderen dit zeer.

De studiegids die studenten alvorens zich aan te melden kunnen downloaden via de site (zonder hun persoonlijke gegevens achter te laten), oogst veel waardering bij de commissie. De informatie in de studiegids is zeer uitgebreid, zowel op de inhoud van de opleiding als voor allerhande praktische zaken. Studenten kunnen zich aan de hand van de studiegids een goed beeld vormen van de opleiding.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

9. Kwaliteitszorg

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de kwaliteitszorg als **voldoende**. Het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding is degelijk en effectief en heeft aantoonbaar geleid tot een breed gedragen kwaliteitszorgcultuur. Er is aandacht voor de kwaliteit van het onderwijs, de kwaliteit van de toetsing en de kwaliteit van de eindproducten. Daartoe worden uiteenlopende, adequate middelen ingezet, worden alle stakeholders betrokken en wordt het doorlopen van de gehele kwaliteitscyclus goed gevolgd.

De commissie heeft er bewondering voor dat een kleinschalige opleiding als deze erin slaagt zo'n degelijk kwaliteitszorgsysteem te ontwikkelen en er aantoonbaar een breed gedragen kwaliteitszorgcultuur mee bevordert.

Het systeem van toetsevaluaties onder studenten zou mogelijk studentvriendelijker vormgegeven kunnen worden, met name het tijdstip waarop dit gebeurt.

Kwaliteitszorg

Standaard 9: De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Bevindingen

Kwaliteitszorgsysteem

De opleiding beschikt over uiteenlopende middelen en meetinstrumenten om de kwaliteit van alle aspecten van het onderwijs te monitoren. Middelen die structureel ingezet worden, zijn module-evaluaties, verslagen van lesbezoeken, beoordelingen van de directeur, verslagen van overleg met groepsvertegenwoordigers van de studenten, enquêtes onder studenten, alumni en stagementoren en verslagen van de werkveldcommissie.

De opleiding betreft alle stakeholders bij het evalueren van de kwaliteit: studenten, alumni, docenten, stagementoren en het werkveld.

Wanneer welk meetinstrument wordt ingezet en op welke manier de opvolging wordt gewaarborgd, is uitgewerkt in een meerjarenkalender. Opleidingsmanagement en secretariaat monitoren de navolging van de planning. De opleiding ziet er hierbij op toe dat de complete kwaliteitszorgcyclus iedere drie jaar volledig wordt doorlopen. Daartoe worden drie soorten kwaliteitsverslagen gehanteerd, elk met een eigen format. De commissie heeft een aantal van deze verslagen bekeken.

Middelen, betrokken stakeholders, formats voor de verschillende typen kwaliteitsjaarverslagen en de planning hiervan, zijn beschreven in het document *Kwaliteitszorg CGO 2008-2014*, dat tussentijds meermalen is geactualiseerd. De opleiding heeft een geheel vernieuwd kwaliteitszorgdocument op de agenda gezet voor 2018.

Kwaliteitszorgcultuur

De manier waarop het kwaliteitszorgsysteem de kwaliteitszorgcultuur binnen de opleiding bevordert, wordt (o.a. aan de hand van concrete voorbeelden) toegelicht in de gesprekken die de commissie voert met de stakeholders.

Zo zijn er jaarlijks vijf of zes docentenvergaderingen, waarbij in ieder geval één vergadering gewijd wordt aan de kwaliteit van tentamens, één aan de kwaliteit van (praktijk)opdrachten en één aan de kwaliteit van de scripties. Ook met het aantrekken van een nieuwe, proactieve voorzitter van de examencommissie (afkomstig van de Christelijke Hogeschool Ede), heeft de opleiding een flinke slag gemaakt in het bevorderen van toetskwaliteit. (Zie verder standaard 10.)

Verder is er ingezet op kwaliteitsbevordering van de begeleiding bij onderzoeksvaardigheden middels interne scholing en heeft de opleiding Cito in de arm genomen voor aanvullende scholing.

Docenten geven aan dat er de laatste jaren vooral veel aandacht uit is gegaan naar toetsing en naar scriptiebegeleiding en -beoordeling. Alle docenten worden daar, mede vanwege de kleinschaligheid van de opleiding, nauw bij betrokken. Het opleidingsmanagement geeft aan de komende jaren de scholing van docenten op het gebied van toetsing (BKE en SKE) structureler te willen organiseren (zie ook standaard 6).

Een officiële opleidingscommissie heeft de opleiding niet (de opleiding is ook niet bekostigd), maar studenten worden wel gehoord. De lijnen met de docenten zijn kort. Daarnaast kunnen ze input leveren via allerhande evaluatieformulieren en via hun groepsvertegenwoordigers die twee of drie keer per jaar overleg voeren met de directeur. Dit alles is geformaliseerd in het *Studentenstatuut*.

Studenten noemen voorbeelden van aanpassingen die op hun verzoek zijn doorgevoerd: mentorgesprekken vinden nu telefonisch (en daarmee plaats- en tijdonafhankelijk) plaats en de opleiding heeft de logistieke aansluiting van het vak Methodologie op het scriptietraject verbeterd. Ook is de bezetting van het secretariaat versterkt en aantoonbaar verbeterd (zie ook standaard 8).

Na elke toets vindt evaluatie plaats. Studenten vullen na afronding van de toets een evaluatieformulier in; al geven zij aan dit een wat ongelukkig moment te vinden.

Overwegingen

De commissie heeft goed zicht kunnen krijgen op het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding en heeft vast kunnen stellen dat het kwaliteitszorgsysteem stevig verankerd is, met als resultaat een duidelijk waarneembare kwaliteitszorgcultuur. Er is veel aandacht voor de kwaliteit van onderwijs, voor de kwaliteit van toetsing en voor de kwaliteit van het gerealiseerde eindniveau. Er worden uiteenlopende middelen ingezet, schriftelijk (vragenlijsten, evaluatieformulieren en verslagen) en mondeling (lesbezoeken,

gesprekken en vergaderingen) en het doorlopen van de gehele kwaliteitszorgcyclus wordt goed gemonitord. Ook de effectiviteit van de kwaliteitszorg kwam goed naar voren in de gesprekken.

Uit het gesprek met de studenten blijkt dat er voldoende mogelijkheden zijn om input te geven (via evaluatieformulieren, via groepsvertegenwoordigers en rechtstreeks aan docenten) en dat de opleiding hier adequaat op reageert. De inspraak die studenten op hun onderwijs hebben, is effectief.

De commissie heeft er bewondering voor dat een kleinschalige opleiding als deze erin slaagt zo'n degelijk kwaliteitszorgsysteem te ontwikkelen en er aantoonbaar een breed gedragen kwaliteitszorgcultuur mee weet te bevorderen.

De commissie heeft de indruk dat het hier en daar wel een onsje minder mag, en geeft voorts in overweging om bijvoorbeeld het systeem van toetsevaluatie door studenten iets anders in te richten, op een manier die beter aansluit op de behoeften van studenten.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

10. Toetsing

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de toetsing als **voldoende**. De toetsen zijn valide, de bijbehorende beoordelingsrichtlijnen maken dat de toetsresultaten betrouwbaar zijn, voor studenten is inzichtelijk waarop zij getoetst worden en de examencommissie voert haar wettelijke taak naar behoren uit. De opleiding werkt systematisch aan toetskwaliteit(verbetering).

De commissie meent wel dat er veel van studenten gevraagd wordt en raadt aan om te onderzoeken of het mogelijk is sommige toetsen, toetsonderdelen of opdrachten te beperken of te laten vervallen zonder dat dat afbreuk doet aan het toetsmatig volledig afdekken van alle competenties.

Toetsing

Standaard 10: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Inleiding

De opleiding heeft vanuit haar visie op onderwijs een visie op toetsen ontwikkeld en een toetsbeleidsplan opgesteld. Het toetsbeleidsplan vormt de basis voor het toetsplan dat een overzicht van alle toetsen van het curriculum bevat. Het toetsplan maakt deel uit van een toetscyclus (Jooste-ten Brinke en Sluijsmans, 2012): op basis van het toetsplan worden toetsmatrijzen ontworpen en op basis van de toetsmatrijzen worden de toetsen samengesteld die studenten moeten afleggen. Na afname van de toets en communicatie over de toetsresultaten wordt de toets geëvalueerd en indien nodig bijgesteld.

Valide

De opleiding hanteert verschillende toetsvormen, afhankelijk van de te realiseren leerresultaten: voor het toetsen van theoretische kennis worden schriftelijke toetsen ingezet (open vragen, meerkeuzevragen, essays), voor het toetsen van praktische vaardigheden worden stages, praktijkopdrachten, reflectieopdrachten en portfolio-opdrachten gebruikt. De opleiding hanteert bij het toetsen de taxonomie van Bloom.

De opleiding heeft veel geïnvesteerd in het verbeteren van de toetskwaliteit. Zo zijn bijvoorbeeld in het voorjaar van 2017 in samenwerking met Cito drie scholingsdagen georganiseerd over het opstellen van toetsen.

Betrouwbaar

Om tot betrouwbare uitslagen van toetsen te komen, hanteert de opleiding beoordelingscriteria, antwoordmodellen en rubrics. Bij de stages en bij de scriptie wordt gewerkt volgens het vierogenprincipe.

Tijdens docentenvergadering is het beoordelingsproces regelmatig onderwerp van gesprek. Docenten bespreken dan hun wijze van beoordelen en leren hierbij van elkaar.

Transparant

Studenten hebben inzage in de toetsmatrijzen, waarin beschreven staat welke stof bestudeerd moet worden, hoe de stof verdeeld is over de vragen, hoeveel EC's de toets oplevert, op welk niveau er getoetst wordt en hoe het cijfer tot stand komt. De opleiding heeft veel geïnvesteerd in het bewustwordingsproces rondom het nut van toetsmatrijzen en in het verhogen van de kwaliteit ervan. Onder andere door dit thema regelmatig terug te laten keren op docentenvergaderingen en door in 2015 een aparte studiedag te organiseren voor het maken van toetsmatrijzen.

De commissie heeft een grote hoeveelheid toetsmatrijzen in kunnen zien.

Leerprocesondersteunend

De opleiding maakt expliciet onderscheid in summatief en formatief toetsen. De formatieve toetsen (die hoofdzakelijk ingezet worden bij de stages) bestaan grotendeels uit coachingsgesprekken, portfolio-opdrachten en reflectieverslagen. Ook de summatieve toetsen hebben een leerprocesondersteunend aspect. Vooral studenten die een tentamen niet halen, vragen vaak inzage in hun werk en tijdens de visitatie hoort de commissie dat dit zelden gericht is op discussie over het cijfer, maar veelal op leren van de gemaakte toets.

De toetsfrequentie past bij de leerresultaten die de student moet realiseren. Wel geven studenten aan dat soms wat afstemming tussen Driestar en CGO ontbreekt, waardoor er wel eens een tentamen van Driestar en een tentamen van CGO vlak achter elkaar ingeroosterd staan.

Onafhankelijk

De opleiding beschikt over een examencommissie, en een toetscommissie. De opleiding heeft zich de afgelopen jaren toegelegd op het verbeteren van het functioneren van de examencommissie in aansluiting op de WHW. De opleiding heeft een externe, proactieve voorzitter benoemd, afkomstig van de CHE. Mede op advies van deze voorzitter is het Reglement Examencommissie in studiejaar 2016/2017 aangepast. Daardoor hebben nu niet meer alle docenten zitting in de examencommissie, heeft de adjunct-directeur alleen een adviserende rol, en is systematische controle van toetsen vooraf en achteraf ingevoerd.

De voorzitter van de examencommissie geeft aan zich in eerste instantie toegelegd te hebben op formalisering van processen en een goede aansluiting daarvan op de WHW. Daaronder viel onder andere het terugdringen van dubbelrollen, het vastleggen van klachtenprocedures, het opstellen van een toetsbeleidsplan, de borging in het OER. Een meer toetsinhoudelijke verbetering betrof de verankering van beroepsrelevantie in de toetsmatrizen. Ook heeft de voorzitter zich hard gemaakt voor scholing op het gebied van toetsing. Daartoe is Cito in de arm genomen.

De toetscommissie bestaat uit twee personen, één lid vanuit de Examencommissie en de toetsmanager. Dit is de adjunct-directeur van de opleiding. Het aansturen van de structurele evaluatie van de toetscyclus door de examinatoren, maakt deel uit van het takenpakket van de toetsmanager. De examencommissie is zich bewust van de dubbelrol, maar de voordelen wegen volgens de examencommissie op tegen dit nadeel; de adjunct-directeur is vanwege zijn degelijke inhoudelijke kennis van grote waarde in de rol van toetsmanager.

Kwaliteitscyclus

Voorafgaand aan afname van de toetsen, controleren docenten elkaars toetsen aan de hand van een toetsbeoordelingsformat. Na afname worden de toetsen gecontroleerd door een deskundige van de Evangelische Theologische Faculteit Leuven (Heverlee). Momenteel overweegt de opleiding om ook (of in de plaats van) steekproeven achteraf te laten nemen door de toetscommissie.

Evaluaties worden besproken in de examencommissie, het opleidingsmanagement en tijdens de docentenvergaderingen. Het opleidingsmanagement ziet

toe op doorvoering van noodzakelijke verbeteringen (zie ook standaard 9).

Overwegingen

De commissie heeft een breed scala aan toetsvormen en bijbehorende beoordelingsrichtlijnen gezien die recht doet aan hetgeen studenten moeten aantonen aan verworven kennis en vaardigheden (valide en betrouwbaar). Studenten zijn vooraf goed geïnformeerd over de kennis en vaardigheden waarop zij getoetst worden (transparant) en de toetsen helpen hen bij hun studie (leerprocesondersteunend). De commissie heeft degelijke documentatie aangetroffen aangaande het waarborgen van toetskwaliteit. De opleiding heeft hier de afgelopen jaren veel aandacht aan geschonken en het resultaat daarvan is goed zichtbaar. Er wordt systematisch gewerkt aan toetskwaliteit.

De commissie meent wel dat er veel van studenten gevraagd wordt; de (onderzoeks)opdrachten die studenten moeten maken zijn tijdrovend en de commissie wil de opleiding in overweging geven om na te gaan of studenten op dit punt niet overvraagd worden. Mogelijk kunnen hier en daar toetsen, toetsonderdelen of opdrachten beperkt of geschrapt worden zonder dat dit afbreuk doet aan het toetsmatig volledig afdekken van alle competenties.

Ook de examencommissie functioneert goed naar het oordeel van de commissie. Het aantrekken van een voorzitter vanuit de CHE werpt aantoonbaar zijn vruchten af. De examencommissie functioneert naar behoren en onafhankelijk.

De commissie heeft, gezien de kleinschaligheid van de opleiding en met het oog op een efficiënte werkwijze, begrip voor de keuze van de opleiding om de adjunct-directeur te benoemen tot toetscommissie/toetsmanager.

Het achteraf nemen van steekproeven op gemaakte toetsen, juicht de commissie toe. De commissie zou het betreuren als dat zou gebeuren *in plaats van* de controle die de deskundige van de Evangelische Theologische Faculteit Leuven uitvoert. Een externe deskundige, in dit geval zelfs uit een ander land, heeft blijft van meerwaarde.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel 'voldoende' voor deze standaard.

11. Gerealiseerde leerresultaten

De visitatiecommissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de gerealiseerde leerresultaten als **voldoende**. De LiO-stage en de scriptie geven goed inzicht in het gerealiseerde eindniveau van studenten. De opleiding heeft zich ingespannen het niveau van de scripties te verhogen en is daarin geslaagd. De scripties zijn van voldoende kwaliteit; het gebruik van literatuur is beter geworden, de indeling van de scripties is beter, het bevragen van stakeholders is nuttig, de scripties zijn methodologisch beter geworden en de beoordelingen van de scripties zijn nu ook beter onderbouwd. Er is volgens de commissie nog doorontwikkeling mogelijk op het gebied van samenhang en integratie tussen theoretisch kader en empirie.

De aansluiting op het werkveld van het reformatorisch onderwijs is goed. Zowel alumni als de scholen waar zij terecht komen zijn tevreden over de bagage die de opleiding heeft meegegeven.

Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 11: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Bevindingen

Eindniveau

De student is geslaagd voor de opleiding als alle onderdelen met een voldoende zijn afgerond :

1. Alle tentamens en opdrachten zijn gemaakt en met een voldoende afgerond.
2. De scriptie (waarvoor ofwel zelfstandig onderzoek is uitgevoerd ofwel deel is genomen aan onderzoek van de CGO-onderzoeksgroep) is met een voldoende afgerond.
3. Het eindportfolio is met een voldoende afgerond.
4. De LiO-stage is met een voldoende afgerond.

Met de implementatie van het beleid zoals verwoord in de in 2014 aangepaste *Scriptienota*, is een extra kwaliteitsslag gemaakt: het werken met rubrics is ingevoerd, er zijn twee go/no-go-momenten ingevoerd (om studenten tijdig te kunnen bijsturen), het vierogenprincipe is aangescherpt (beide beoordelaars geven eerst onafhankelijk van elkaar een oordeel, pas daarna wordt gemiddeld) en bij twijfel met betrekking tot het niveau, de relevantie van de vraagstelling of de (gedeeltelijke) uitwerking van de student, wordt de examencommissie geconsulteerd. De beoordelingssystematiek van het eindportfolio en de LiO-stage is vastgelegd in de *LiO-stagenota*. Deze is in 2014 opgesteld en wordt regelmatig geactualiseerd. Aanpassingen zijn doorgevoerd in 2015 en in 2017 en hadden betrekking op de verdeling van de stagetijd over mbo en voortgezet onderwijs en op de

opdrachten die tijdens de stages uitgevoerd moeten worden (waaronder niet-lesgevende activiteiten en onderzoekjes).

De commissie heeft alle afstudeerscripties van 2016 en 2017 bekeken. Alle scripties, zowel die van degenen die zelfstandig een onderzoek hebben opgezet en uitgevoerd als die van degenen die deel hebben genomen aan een onderzoek van de CGO-onderzoeksgroep, zijn volgens de commissie terecht met een voldoende beoordeeld. Ook de onderlinge *ranking* komt overeen met het oordeel van de commissie: de betere scripties werden hoger gewaardeerd, de mindere scripties lager.

Aansluiting op arbeidsmarkt

De meeste alumni komen terecht op de reformatorische scholen of protestants-christelijke scholen en kiezen daar bewust voor. Dat doel hadden ze vaak al, zo blijkt ook tijdens de gesprekken die de commissie met de studenten en alumni voerde, bij de start van de opleiding. Een enkeling stroomt door naar de universiteit, maar de meesten gaan na afronding van de GL-opleiding aan het werk in scholen voor het reformatorisch onderwijs, zoals de Pieter Zandt Scholengemeenschap, de Gomarus Scholengemeenschap, de Jacobus Fruytier Scholengemeenschap, het Wartburg College, het Driestar College, het Van Lodenstein College en het Calvijn College. Studenten geven desgevraagd aan zich ook voldoende toegerust te voelen om aan de slag te gaan op een andere school, al vermoeden ze dat bijscholing dan wel welkom zal zijn, omdat op een niet-reformatorische school mogelijk sprake is van een "minder comfortabel" werkklimaat.

De opleiding meet aan de hand van enquêtes structureel de tevredenheid bij alumni over de aansluiting

op hun beroepspraktijk. Uit de laatste meting (over studiejaar 2015/2016) blijkt dat alumni zich voldoende startbekwaam voelden als godsdienstdocent na het afronden van de opleiding. Ze waardeerden de opleiding op dit punt met een 4,1.

Ook onder het afnemend werkveld evalueert de opleiding de uitstroom. Het afnemend veld is tevreden en waardeert de aansluiting op de beroepspraktijk gemiddeld met een 3,7. Het pedagogisch handelen scoort daarbij het laagst. Dit komt overeen met het oordeel dat studenten eerder in de opleiding geven. De opleiding heeft daartoe maatregelen genomen. (Zie verder standaard 3.)

Overwegingen

De commissie stelt vast dat de opleiding veel vooruitgang heeft geboekt met het verhogen van het niveau van de scripties. Alle scripties zijn terecht met een voldoende beoordeeld. Het gebruik van literatuur is beter geworden, de indeling van de scripties is beter, het bevragen van stakeholders is (in het kader van de praktische toepasbaarheid van het onderzoek) een goed idee, de scripties zijn methodologisch beter geworden en de beoordelingen van de scripties zijn nu ook beter onderbouwd.

De samenhang tussen het theoretisch kader en de empirie kan nog verder verbeterd worden. Sommige scripties hadden een wat “duaal” karakter, waarbij theorie en praktijk niet stevig in elkaar verweven werden. De vragenlijsten zouden in die gevallen wat directer vanuit het theoretisch kader opgesteld kun-

nen worden, of het theoretisch kader zou wat meer toegespitst moeten worden op de vragen.

In sommige scripties is de oriëntatie sterk sociologisch van aard en het valt de commissie op dat deze scripties hoger gewaardeerd zijn dan de scripties die meer theologisch georiënteerd zijn. De commissie acht een sociologische focus niet bezwaarlijk, maar vraagt zich wel af of dit past bij de identiteit van CGO. In de gesprekken die de commissie tijdens de visitatie voerde, kwam meerdere keren nadrukkelijk naar voren dat het onderzoek beroepsrelevant moet zijn. Dat hoeft volgens de commissie een sterk theologische oriëntatie echter niet in de weg te staan. Als het uitgangspunt meer vakdidactisch van aard is, maakt dat de integratie van theologie in het leraarschap gemakkelijker. Dan kunnen studenten de theologische verdieping realiseren waar zij zelf behoefte aan hebben binnen de context van het vak van leraar.

De commissie ziet dat ook het methodologisch werken sterk is verbeterd. De opleiding heeft daarin geïnvesteerd (niet alleen met een apart vak Methodologie, maar bijvoorbeeld ook met de onderzoeksopdrachten die studenten tijdens de stages moeten doen en met de interne scholing voor docenten op het gebied van onderzoeksvaardigheden) en dat is zichtbaar in de scripties.

De aansluiting op de arbeidsmarkt is goed. Alumni zijn goed toegerust voor het lesgeven in het reformatoerisch onderwijs en de reformatoerische scholen delen die mening.

Alles overwegende komt de commissie tot het oordeel ‘voldoende’ voor deze standaard.

Bijlagen

Bijlage 1 Visitatiepanel

Deze notitie is volgens het NVAO-format opgesteld. [overnemen vanuit aanvraag panelgoedkeuring]

Naam (inclusief titulatuur)	Korte functiebeschrijving van de panelleden
drs. R.R. (Raoul) van Aalst	Raoul van Aalst voert in de rol van voorzitter regelmatig visitaties uit namens AeQui.
drs. T.D. (Taco) Visser	Taco Visser is adviseur identiteit en onderwijs bij Verus, en tot voor kort verbonden geweest aan de lerarenopleidingen van de UU.
prof. dr. W. (Wim) van Vlastuin	Wim van Vlastuin is professor theologie en spiritualiteit van het gereformeerd protestantisme en in die rol verbonden aan de Vrije Universiteit van Amsterdam
G.J.J.S. (Gauthier) de Bekker	Gauthier de Bekker studeert HBO-Bachelor Godsdienst-Pastoraal Werk aan Fontys Hogeschool Theologie Levensbeschouwing.
drs. B.E. (Barbara) Roemers	Barbara Roemers is gecertificeerd secretaris.

De panelleden hebben voorafgaand aan de visitatie een onafhankelijkheidsverklaring getekend, deze is aan NVAO toegezonden.

Bijlage 2 Programma visitatie

Het programma van de visitatie op 18 december, uitgevoerd in het Kerkelijk Bureau Gereformeerde Gemeente, Houttuinlaan 7 te Woerden, zag er als volgt uit:

Tijd	Functies stakeholders	Namen stakeholders
12:00-13:30	Vooroverleg commissie	Dhr. Raoul van Aalst (voorzitter) Dhr. Wim van Vlastuin (deskundige) Dhr. Taco Visser (deskundige) Dhr. Gauthier de Bekker (studentlid) Mw. Barbara Roemers (secretaris)
13:30-14:30	Opleidingsmanagement	Dhr. Willem van der Wilt (directeur) Dhr. Jan van Mourik (adjunct-directeur)
14:30-15:30	Docenten	Dhr. Arjan van Tol (docent vakdidactiek) Dhr. Bert van Oien (docent meerdere vakken) Dhr. Niek Teerds (docent meerdere vakken)
15:30-16:30	Studenten en alumni	Mw. Jenneke Haasse (student) Dhr. Maarten van der Spek (student) Dhr. Jan de Heer (student) Dhr. Jan Pieter Nobel (alumnus) Dhr. Wim Reinders (alumnus) Dhr. Willem Rijdsijk (alumnus)
16:30-17:15	Examencommissie	Dhr. Frans van der Veer (voorzitter) Dhr. Chris Janse (secretaris)
17:15-17:45	Beraad commissie	Dhr. Raoul van Aalst (voorzitter) Dhr. Wim van Vlastuin (deskundige) Dhr. Taco Visser (deskundige) Dhr. Gauthier de Bekker (studentlid) Mw. Barbara Roemers (secretaris)
17:45-18:00	Terugkoppeling	Dhr. Willem van der Wilt (directeur) Dhr. Jan van Mourik (adjunct-directeur)

Bijlage 3 Beoogde leerresultaten

De zeven SBL-competenties met indicatoren

- 1 Interpersoonlijk competent: Leiding geven en zorgen voor een goede sfeer van omgaan met en samenwerking tussen leerlingen.
- 2 Pedagogisch competent: Zorgen voor een veilige leeromgeving en bevorderen van persoonlijke, sociale en morele ontwikkeling of: bevorderen van de ontwikkeling tot een zelfstandige en verantwoordelijke persoon.
- 3 Vakinhoudelijke en didactisch competent: Zorgen voor een krachtige leeromgeving en bevorderen van het leren.
- 4 Organisatorisch competent: Zorgen voor een overzichtelijke, ordelijke en taakgerichte sfeer en structuur in de leeromgeving.
- 5 Competent in het samenwerken in een team: Zorgen dat het werk afgestemd is op dat van collega's; bijdragen aan het goed functioneren van de schoolorganisatie.
- 6 Competent in samenwerken met de omgeving: In het belang van de leerlingen een relatie onderhouden met ouders, buurt, bedrijven en instellingen.
- 7 Competent in reflectie en ontwikkeling: Zorgen voor de eigen professionele ontwikkeling en de professionele kwaliteit van de beroepsuitoefening.

Programma van eindtermen voor het reformatorisch Godsdienst onderwijs

De eindtermen zijn gerangschikt in zeven domeinen, gestructureerd onder drie toetsbare basishandelingen. Domein 1, Basisvaardigheden gaat vooraf aan de drie basishandelingen, omdat het daarin gaat om algemene vaardigheden.

1. Oriëntatie op de bijbelse en historische bronnen van de gereformeerde traditie
Hieronder vallen de domeinen: 2. Bijbelkennis en het gebruik van de Bijbel, 3. Geloofsleer en 4. Kerkgeschiedenis;
2. Oriëntatie op geestelijke stromingen
Hieronder valt het domein 5. Wereldgodsdiensten, sekten en bewegingen;
3. Het opzetten van een ethische of levensbeschouwelijke redenering
Hieronder vallen de domeinen: 6. Ethiek en 7. Apologetiek.

Bijlage 4 Programmaoverzicht

Vak	Omschrijving	EC's	Niveau	Toetsing
Leerjaar 1 (propedeuse)				
Leerspoor 1 (basisprogr.)				
Inleiding Theologie	- Wat is HBO-Theologie - Theologische encyclopedie Abr. Kuiper	0	1	
Taal & Bijbel	- Basale kennis Bijbels Hebreeuws - Nieuwtestamentisch Grieks	2,5	1	T1, T2
Oude Testament	- Geschiedenis van Israël - Geografie en archeologie - Literatuurvormen	5,0	1	T1
Nieuwe Testament	- Synoptisch vraagstuk en de eerste drie evangeliën - Lukas-Handelingen - Het Evangelie van Johannes en de brieven - De brieven van Paulus - Katholieke zendbrieven, Hebreeën - Openbaring	5,0	1	T1
Dogmatiek	- Inleiding dogmatiek - Openbaring en Heilige Schrift - God - Raad van God - Schepping	5,0	1	T1
Ethiek	- Wat is ethiek? - Ethische benaderingen - Schrift, werkelijkheid, ethiek - Morele crisis	2,5	1	T1
Kerkgeschiedenis	- Vroege kerk - Middeleeuwen - Reformatie	2,5*	1	T1
WSB	- Islam - Hindoeïsme - Boeddhisme - Jodendom	2,5*	1	T1
GCZ	- Zending en de Bijbel - Zending en de gereformeerde leer - Zending en geschiedenis	2,5*	1	T1
Praktische Theologie	- Inleiding praktische Theologie - Stromingen in de praktische Theologie - Inleiding op pastoraal werk in school/gemeente	2,5*	1	T1
Godsdienstsociologie	- Sociologische benaderingswijze - Sociologisch begrippenapparaat - Godsdienstsociologie theorieën en concepten	2,5*	1	T1
Extra: studielessen				

Leerspoor 2 (ped.-did.)				
Vakgericht DH				
Op weg naar docentschap	In deze module staat de oriëntatie op en de kennismaking met de opleiding tot docent centraal.	2,0		
Relatie & Gezag	Deze module richt zich op de gezagsrelatie tussen een docent en zijn leerlingen en de uitwerking daarvan in de lespraktijk.	4,0		
Leeromgeving & Organisatie	In deze module ontdek je hoe een les wordt opgebouwd, je leert je lessen vormgeven volgens een didactisch model en je voert enkele lessen uit.	4,0		
Ontwikkeling & uniciteit	In deze module ontdek je dat de ontwikkeling van de leerling in brede zin (dus niet alleen cognitief) de hoofdrol speelt.	4,0		
Verantwoordelijkheid & Relatie	In deze ga je leren hoe leerlingen in contact komen met elkaar en welke verantwoordelijkheden jij hebt t.a.v. leerlingen en andersom	4,0		
Stage		4,0		
Pedagogen	Kennismaking met pedagogen uit het verleden	1,0		
Portfolio en assessment		1,0		
Vakgericht CGO				
Vakdidactiek	- Inrichting, vormgeving en leeropbrengst van het vak. - Godsdienstige ontwikkeling bij leerlingen. - Omgaan met verschillen	3,5	1	0
Leerjaar 2 (Hoofd fase)				
Leerspoor 1 (basisprogramma)				
Oude Testament	- Canonvraagstuk - Inleidingsvragen - Theologische boodschap OT	2,5	5	T1
Nieuwe Testament	- Theologie evangeliën en Handelingen - Theologie Johannes en de brieven - Theologie brieven van Paulus - Theologie Hebreëen en katholieke zendbrieven - Theologie Openbaring - Theologie Nieuwe Testament als geheel	2,5	5	T1
Hermeneutiek	- Probleemstelling, taak en methode hermeneutiek - Geschiedenis van de hermeneutiek - Methodiek van ontdekkend Bijbellezen - Bijbelse hermeneutiek - Relatie tussen OT en NT	5,0	6	T1, T2
Dogmatiek	- De mens als beeld van God	5,0	5	T1

	<ul style="list-style-type: none"> - Gods voorzienigheid - Zonde - Het genadeverbond - Christus: persoon en werk 			
Ethiek	<p>Schrift en ethiek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oude Testament - Nieuwe Testament - Navolging 	2,5	4	T1
Kerkgeschiedenis	<ul style="list-style-type: none"> - Constantinische Wende - Kloosterleven & vroege Keltische kerk - Luthers, Calvinistisch, Reformatie in Engeland, Radicale Reformatie, en Katholieke Reformatie - "Religie van het hart" - Zendingsbeweging - Kerk & ideologie (kerk in Nazi-Duitsland); oecumenische beweging 	2,5	4	T1
WSB	Evangelische beweging	2,5*	3	T1
GCZ	<ul style="list-style-type: none"> - Christus en de cultuur - Contextualisatie en indigenisatie 	2,5*	3	T1
Praktische Theologie	<ul style="list-style-type: none"> - Inleiding in hermeneutiek in het pastoraat - Hanteren van de hermeneutiek in het pastoraat binnen bijbelse grenzen - Mens- en Godsbeeld in hermeneutisch verstaan 	2,5*	3	T1
Apologetiek	<ul style="list-style-type: none"> - Inhoudelijk trefzeker reageren op uitdagingen die aan het christelijk belijden gesteld worden. - Ingaan op de vraag of het gesprek over geloofsovertuigingen zinvol te voeren is. - De relatie tussen het christelijke belijden en de vele godsdiensten benoemen. - De relatie tussen God en het lijden onder woorden brengen. - De vraag of religie projectie is op een goede wijze beantwoorden. - Vragen ten aanzien van het christelijk belijden kritisch te weerleggen. - Niet alleen defensief, maar ook offensief het gesprek met de ander aangaan. 	2,5*	3	T1
Godsdienstsociologie	<p>Analyse van de gereformeerde gezindte aan de hand van het model van Dekker en Peters. Aandacht voor demografie en kerkelijke statistiek. Assimilatie en persistentie. Believing en belonging. Aard en achtergronden van de verzuiling, met name de refozuil. Religieuze socialisatie van jongeren. Relatie theologie en sociologie.</p>	2,5	3	T1

Leerspoor 2 (ped.-did.)				
Vakgericht DH				
Relatie & Gezag	Deze module richt zich op de relatie tussen een docent, zijn/haar klas als groep en de groepsprocessen die hierbij van belang zijn.	4,0		
Leeromgeving & Organisatie	Deze module richt zich op het leren ontwikkelen, geven en evalueren van lessen(series) in samenhang met inachtneming van de lijnen en doelen in het curriculum.	4,0		
Ontwikkeling & uniciteit	Deze module richt zich op leren als concept en de toepassing daarvan in de les.	4,0		
Verantwoordelijkheid & Relatie	Deze module richt zich op de ontwikkeling van de eigen identiteit als leraar, staande in een bredere context (community), met een besef verantwoordelijk te zijn (rentmeesterschap). Daarom wordt onder meer aandacht besteed aan de onderwijsgeschiedenis en het staan (als christen) in de (onderwijs-)samenleving.	4,0		
ICT		2,0		
Stage		4,0		
Pedagogen	Kennismaken met pedagogen uit het verleden	1,0		
Portfolio		1,0		
Vakgericht CGO				
Vakdidactiek	Werkvormen	3,5	6	0
Leerjaar 3 (Hoofd fase)				
Leerspoor 1 (basisprogramma)				
Oude Testament	- Bijbelse hermeneutiek - Stappenplan exegese toelichting - Interpretatie van de Bijbel	5,0	5	T1
Nieuwe Testament	Exegese in de praktijk	5,0	5	T1
Dogmatiek	- Ecclesiologie - Sacramentsleer - Kerk en Israël - Eschatologie	2,5	5	T1
Ethiek	- Schepping en milieu - Economie en arbeid - Overheid en politiek	2,5*	4	T1
Kerkgeschiedenis	Puritanisme	2,5*	4	T1
GCZ	- Zending en oecumene - Zending en wereldtrends - Zending en bijbelvertaalwerk	2,5*	3	T1
Filosofie	Geschiedenis van de filosofie - Verlichting - Romantiek en Duits idealisme	2,5	3	T1

	<ul style="list-style-type: none"> - Atheïsme en materialisme - Positivismisme , utilitarisme en pragmatisme - Irrationalisme: Kierkegaard en Nietzsche - Neopositivismisme en kritisch rationalisme - Existentialisme - Neomarxisme - Christelijke wijsbegeerte - Postmodernisme 			
Leerspoor 2 (ped.-did.)				
Vakgericht DH				
Relatie & Gezag	Deze module richt zich op kwaliteiten van de docent in relatie tot leerlingen, ouders en collega's en de reflectie hierop.	4,0		
Leeromgeving & Organisatie	Deze module richt op het scheppen van een krachtige leeromgeving waarbij je als student wordt geïnspireerd door andere onderwijsconcepten.	8,0		
Ontwikkeling & uniciteit	Deze module richt zich op leer- en gedragsproblemen van (individuele) leerlingen en verschaft de docent kennis en vaardigheden om tot adequaat handelen over te gaan.	4,0		
Stage		4,0		
Pedagogen	Kennismaken met pedagogen uit het verleden	2,0		
Vakgericht CGO				
Vakdidactiek	In gesprek met de leerling	5,0	5	0
Godsdienstpedagogiek	Competenties: - agogisch, educatief en communicatief - professionalisering	3,0	3	0
Intervisie		o/v	3	0
Methodologie	<ul style="list-style-type: none"> - inleiding methodologie - interviews en enquêtes - Bronnen en teksten 	2,5	6	0
Keuzevak	Keuze uit de PW-vakken	5,0	4	0
Leerjaar 4 (Afstudeerfase)				
Leerspoor 1 (basisprogramma)				
Oude Testament	Theologie van het Oude Testament: <ul style="list-style-type: none"> - Inleiding: Geschiedenis en methodiek - Een literair-theologische benadering - Een thematisch-theologische benadering - Beweging van het Oude naar het Nieuwe Testament 	3,0	5	T1
Nieuwe Testament	Theologie van de evangeliën:	3,0	5	T1

	<ul style="list-style-type: none"> - Samenvattend thema van de eerste drie Evangelien - Bijdrage van de afzonderlijke evangelie - Relatie tot het vierde evangelie - Plaats in de canon Theologie van de brieven van Paulus: <ul style="list-style-type: none"> - Theologische hoofdlijnen in de vier hoofdbrieven van Paulus - De visie van N.T. Wright op de theologie van Paulus Drie bijbels-theologische thema's uit het Nieuwe Testament			
Dogmatiek	<ul style="list-style-type: none"> - Heilsorde, roeping, wedergeboorte - Geloof - Rechtvaardigmaking - Geestelijke strijd 	3,0	5	T1
Ethiek	<ul style="list-style-type: none"> - Leven - Kennis - Regulatie - Relatie 	3,0	4	T1
Kerkgeschiedenis	Gereformeerde gezindte	3,0	4	T1
Vakgericht CGO				
Vakdidactiek	sbl-competenties brochure Driestar christelijk leraarschap <ul style="list-style-type: none"> - Mediawijsheid - Lijden - Curriculum en methode - Context van het vak 	3,0	4	0
Godsdienstpedagogiek	Competenties: <ul style="list-style-type: none"> - Agogisch, educatief en communicatief - Professionalisering 	3,0	3	0
LiO-Stage		25,0	3	0
Intervisie		2,0	6	0
Scriptie/deelnemen aan onderzoeksproject		9,0		S
Keuzevak	Keuze uit de PW-vakken	3,0	2	0

Bijlage 5 Bestudeerde documenten

- Kritische reflectie
- Eindwerkstukken:
 - o Handreikingen voor een godsdienstmethode mbo niveau 2
 - o Deelname aan onderzoek 'De Godsdienstles... hartverwarmend?' (2x)
 - o Deelname aan onderzoek 'Bijbellezen in de Gereformeerde Gemeenten'
 - o Wij horen in ónze talen de grote werken Gods
 - o Een oriënterend onderzoek naar de geloofstwifel en geloofsvragen onder reformatorische jongeren
 - o Bijbelse beeldspraak en jongeren anno 2016
 - o Zondagsrust en beroepskeuze
 - o De ernst van Gods Woord
 - o Vaste Grond
 - o Deelname aan onderzoek 'Kerkelijke betrokkenheid onder jongeren' (2x)
- NVAO-accreditatiebesluit 2014
- Visitatierapport n.a.v. visitatie herstelplan, visitatie uitgevoerd op 12 februari 2016
- NVAO-accreditatiebesluit 2016
- Zelfevaluatie GL-opleiding CGO 2017
- Landelijke kennisbasis theologieopleidingen GL (bijlage 3a)
- Programma eindtermen voor het vak godsdienst in het reformatorisch onderwijs (bijlage 3b)
- Landelijke SBL-competenties (bijlage 3c)
- Begeleiding studenten GL
- Beoordelingsformat lessen
- Curriculum raamwerk (bijlage 4)
- Vragenlijst 2016-2017 derdejaars GL
- Vragenlijst 2016-2017 vierdejaars GL
- Notitie Handicap en studie
- Instructie docenten
- Kennisbasis Godsdienst/Levensbeschouwing, matrix dekking door vakken
- Kwaliteitsverslag format verslag A
- Kwaliteitsverslag format verslag B
- Kwaliteitsverslag format verslag C
- Kwaliteitsplan CGO 2013 ev
- Lijst van de aangestelde docenten met opleiding en ervaring
- LiO-stagenota
- Literatuurlijst basisprogramma 2017-2018
- Literatuurlijst GL 2017-2018
- Notitie Huisvesting
- OER (nieuwste en vorige OER)
- Onderzoeksnota
- Personeelsplan 2013-2018
- Reglement Examencommissie
- Scriptienota
- Studentenstatuut CGO (concept)
- Studiegids GL
- Toetsbeleidsplan
- (Toetskwaliteit) Kwaliteitsverhoging tentamens
- (Toetskwaliteit) Controle toetsing
- Toetsmanager, omschrijving taken
- Diverse toetsmatrijzen
- Werkvormenmap